

ב באדר תשפ"ג, 23.2.2023

גיליון מס' 834

פרשת תרומה

בין הכרובים – איש אל אחיו

מאת הרבנית זיוית ברלינר, ראש מדרשת רוני

לקבלת דף פרשת שבוע בווצאפ (קבוצה שקטה) – לחצו/י כאן

פרשת תרומה היא פרשה מפתיעה. בפתחתה מתבקש משה לפנות אל העם ולאסוף מהם תרומה. תכליתה של התרומה - "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" (כה,ח) מבוארת לאחר פירוט התרומה, אך אין בכתוב ציווי או הוראה מוקדמים על בנייה כזו.

היא מפתיעה באופן מהותי יותר בשל הקושי התאולוגי שהיא מעוררת כאשר מיד לאחר שנצטוונו שלא לעשות כל פסל ותמונה, אנו מצווים על הצבת דמות שהדמיון בינה לבין מעשה של עבודה זרה ואסורה מתעתע, ובשל עצם הניגוד שבין אמונה מופשטת במי שאין לו גוף ולא דמות הגוף לבין כניסה למרחב של מגבלות זמן ומקום.

על הקושי התאולוגי נוסף קושי בעל אופי קיומי-דתי. המימד הפיזי והקונקרטי של העיסוק במשכן מעורר אי-נוחות לא רק בשל השאלה איך יתכן ציווי כזה, אלא מפני שבצד הכמיהה למקדש שניצבת בלב התפילה והתודעה היהודית, קיימת גם הידיעה שהשילוב בין להט דתי לבין ביטוי במקדש הסית אותנו במהלך ההסטוריה של עם ישראל שוב ושוב מהעיקר אל התפל, מהאינטימיות אל הטקסיות, מקיום דבר ה' אל הפרתו.

כמו בפרשיות הלכתיות רבות אחרות גם כאן נראה שכריית אוזן קשובה לפרטים המתוארים בפסוקים תאפשר לנו להבין את הרוח המפעמת בתוכם ולהתחקות אחר משהו מן המשמעות הרמוזה בפרטי מלאכת המשכן.

נראה שהארון, הפותח את רשימת הכלים, הוא הכלי המרכזי במשכן. הן בשל מיקומו בפרק, כדברי המדרש (מופיע במדרש אגדה בובר) "מפני שקדושתו יתירה משאר הכלים, לפיכך הזכירו בראשונה".

ובעיקר בשל ייעודו, להיות מקום ההתגלות - "וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת אֵת כָּל אֲשֶׁר אֶצְנֶה אוֹתָךְ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (כה,כב).

ההתגלות, ההתוועדות, היא תכליתו של המשכן הנקרא כאן אהל העדות, והארון הוא ארון העדות. "והנה עקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שאמר (להלן כה,כב) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת על כן הקדים הארון והכפרת בכאן כי הוא מוקדם במעלה (רמב"ן לפס' כ"ב)

אלא שלמעשה הדיבור הא-לוהי אינו קשור בארון לבדו אלא בשילוב שבין הארון לכפורת. הכפורת אינה רק כיסוי לארון. הביטוי הפותח בפסוק "ועשית כפורת" נותן לה מעמד של כלי לכשעצמו. חז"ל במדרש ראו בה את עיקר ההשוואה וההיפוך של חטא העגל "יבוא זהבה של כפורת ויכפר על זהבו של עגל". והדיבור הא-לוהי והציווי מקומו מעל הכפורת, מבין שני הכרובים אשר על ארון העדות.

ההתבוננות בכפורת ככלי בפני עצמו מביאה אותנו אל הכרובים. בניגוד לעגל שהוא אחד, הכרובים הם שניים. הדיבור אינו בהם אלא ביניהם. קיום מרחב כזה הקרוי "בין הכרובים", אפשרי בשל היות הכרובים פונים איש אל אחיו.

נראה שהביטוי הזה, איש אל אחיו הוא תמצית התיאור של כלי המשכן. עצם העובדה שהלוחות, העתידות להתגלות בהר סיני, מונחות בארון, אינה מספיקה על מנת להפוך את המשכן למקום השראת שכינה. לשם כך חייבים להוסיף את הכרובים, את הריבוי והשוני, ואת המרווח שנוצר בין שניים. האברבנל (בעקבות המדרש) מתאר את הכרובים כך:

"והיו פניהם איש אל אחיו לרמוז היותם כלם אהובים כלם ברורים... ואפשר עוד אצלי שהיו הכרובים ההם על הארץ כדמות שני ילדים קטני' אשר אין בהם כל מום ולא טעמו חטא. הא' בצורת זכר. והב' בצורת נקבה. לרמוז וללמד שכל איש ואשה אשר מבני ישראל המה ראוי שמילדותם יתמידו ויכלו ימיהם על תורת האלהי' ויהגו בה יומם ולילה אם בקריאתה ואם בקיום מצותיה כי בזה יקנו שלמותם ואשרם וגם כן יהיו פניהם איש אל אחיו ר"ל באהבת הרעים במה שבינו לחבירו. ואמר שנית אל הכפרת יהיו פני הכרובים להגיד כי בשני הדברים האלה ר"ל במצות שבינו למקום ובמצות שבין אדם לחברו בכלם יתנהג כפי התורה אשר בארון".

נראה שאנו עומדים כעת בימים לא פשוטים בהם המשכן שלנו מיטלטל. הכרובים מתנכרים זה לזה וכל צד מתבצר בעמדותיו ובצדקת דרכו היחסית. פרשיית המשכן מלמדת אותנו על חוסר התוחלת שבהפניית העורף ובניסיון למגר את הצד שכנגד. הרצון לשליטה בלעדית, מכל צד, הוא מחיקת האפשרות לשמיעת דבר ה' המתגלה אלינו רק מבין שניים, מבין הכרובים.

הרבנית זיוית ברלינר, ראש מדרשת רוני נשואה ואם לשמונה. תושבת נתיבות. מוסמכת כמורת הלכה מטעם הכולל במדרשת עין הנוצי"ב.

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש להירשם בקישור: <https://forms.gle/bzbZhmBafTeQLY3k6> תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il